

Szentivány pusztulása és újratelepülése

Szentivány a középkorban virágzó és népes falu volt. Birtokosai a Kökényes-Radnót nemzetséghez tartozó Kothon (Kathon-Katona) család, Szentiványon kívül még Csontfalu, Kutasó és Lóc urai is voltak. A fennmaradt hiteles okmányok alapján elmondható, hogy egy népes és gazdag család egy-egy tagja élt itt. Egy oklevélben Szentiványi Kothon János rendelkezik itteni nemesi kúriájáról és annak tartozékairól 1482-ben. Tehát a templomon kívül volt még nagyobb, kőből épült ház a faluban.

1524-ben a falu birtokosa Kothon György volt, későbbi urát név szerint nem ismerjük. Egy 1542-es királyi összeírás szerint a család birtokában 12 jobbágyporta van. Meg kell említenem, hogy Csókás Ferencnek és Herédy Gergelynek is volt 2-2 jobbágyportája, tehát a faluban összesen 16 jobbágyporta volt. A lakosok száma ezek alapján megbecsülhető, mivel egy-egy porta többgenerációs nagycsaládot takar, 10-15 fővel. Szentivány lakosainak száma 1542-ben nagy bizonyossággal 200 főre tehető. A korabeli viszonyoknak megfelelően a környék legnagyobb lélekszámú faluja volt Szentivány!

Hogyan és mikor pusztult el a falu? A gondolatsort egy kedves emlékező a honlapról indította meg bennem. Valahogy úgy írja, hogy kisebb szomszédos falvakról annyi minden szól, s azok gyorsan újratelepültek, Szentivány miért volt olyan hosszú ideig elhagyatott??

1542 volt az az év, amikor a törökök fokozatosan támadták és foglalták el Nógrád vármegyét. Kisebbrablótámadások és nagyobb hadjáratok követték egymást, több falu pusztult el részben vagy egészen. Egy dolgos hétköznapon a férfiak és asszonyok a földeken dolgoztak, a gyerekek a disznókat makkoltatták az erdőn, a marhákat legeltették a réten. Otthon csak a nagyon öregek és a kicsiny gyermekek maradtak. A támadó törökök felgyújtották a házakat, levágtak mindenkit, fosztogattak ... A dolgozó emberek a hegybe, az erdőbe menekültek, mentették ami és aki menthető. Majd előjöttek a rejtkehelyről, vissza a faluba, eltemették a holtakat, újraépítették házikóikat, dolgoztak „mert élni és megélni kell!”

1546-ban a török adószedők összeírták a falvak lakóit, ezek az összeírások fennmaradtak. A közeli Bokor faluban 24 családfőt írnak össze, Kutasó pusztaként említetik hasonlóan Szentivány. Sipeken 7 családfő van, s ami az érdekes az 1559-es összeírásban itt már 31 betelepülő (visszatelepülő!) van, Bokor falu lakói viszont inkább elköltöztek pl. Ecsegre. Kutasó és Szentivány 1559-ben is pusztá.....

Kutasót felvidéki tótokkal telepítik be, Szentivány 1728-ban települ újra ...
MI TÖRTÉNHESETT SZENTIVÁNY LAKÓIVAL ???

Sajnos csak azt mondhatjuk, hogy mindenki meghalt, hírmondó sem maradt, nem volt aki visszajöjjön és eltemesse a holtakat, új életet kezdjen ...

1542-ben egy vásár- vagy ünnep napon, amikor mindenki a faluban volt, alán vásárt tartottak, vagy a templom körül gyülekeztek, érte az embereket a török támadás ...

Egy nagyobb, Észak felé irányuló hadjárat részeként, egy nagy létszámú, gyorsmozgású csapat hajtott végre meglepetésszerű rajtaütést. Egy kisebb egység csak átszánguldott a falun, ők a nagyon közeli Kutasót pusztították el, míg a nagyobb létszám a falut fosztotta ki (a hadjáratához szükséges élelem, termények összeszedése, lábasjóság elhajtása) és a falu lakóinak elpusztítása után a teljes rombolás volt a feladatuk.

A kezdeti török támadások jellemzője volt ez, ekkor a hadjáratok célja a területszerzés még nem gondoltak az adófizetésre!!

Ekkor pusztult el a templom, az itt élő Kothon családbéliek a kúriájukkal együtt ... A család máshol, talán Lócon vagy Csontfaluban élő tagjai maradtak életben, hiszen 1579-ben Lócon a török adószedők feljegyzik Kothon Mátét.1596-ban a maradék vármegyei adminisztráció még működött, szolgabírája Kothon „másképp” Lázár Máté volt.

Kothon „másképp” Lázár Máté 1603-ban halt meg, és a család maradék birtokait leányai Susanna (férje Péchy György) és Borbála (férje Gyürky György) örökölték. Ők a török időkben valahol a Felvidéken éltek, nem volt lehetséges számukra Szentivány újratelepítése...

X X X

A törökök kiűzése után lassan normalizálódott a vármegye élete, s hamarosan újból hadszíntérré változott. A Rákóczi szabadságharc több, fontosabb hadművelete is itt zajlott, s az éppen talpra álló falvak lakóira ismét szomorú idők jártak ... Szentivány pusztta volt és maradt is még hosszú évekig.

1728 volt az az év amikor királyi biztosok járták be a vármegyét, s próbálták a háborúk utáni helyzetet felmérni. Ez az összeírás még pusztaként említi Szentiványt, de megjegyzi, hogy az Aranyi, Siraky és a Jeszenszky család a birtokos, tehát a Kothon család örökösei.

Mintegy 185 esztendő telt el a falu pusztulása óta, s még ebben az évben, de 1729-ben már bizonyosan megindult az élet...

Elsőként az Aranyi örökösök vették birtokba az elparlagosodott földeket és az egykori falu helyét. Kothon Susanna és Péchy György leánya Péchy Eufrezsina (Fruzsina) férjhez ment Domanyiki Ferenchez. Az ő leányuk volt Domanyiki Magdolna, aki Aranyi Istvánhoz ment nőül, két gyermekük született Aranyi Ferenc és Mária.

Aranyi Mária férje a köznemesi ágból származó Rákóczi István volt, kitől négy gyermeke született: Ferenc, György, Mária és Örsébet. A két leány kapott örökségül Szentiványon birtokot, Mária és férje a nemes Szilassy János, Örsébet első férje a sipeki nemes Balás András, aki nagyon fiatalon 1728 első napjaiban meghalt, s az özvegy hamarosan férjhez ment a kiskürtösi nemes Szighedy (Szigethy) Mártonhoz és már vele költözött Szentiványra.

Aranyi Ferenc feleségétől, Horváth Máriától született leánya Örsébet, akinek első férje egy szintén felvidéki nemes Disznóssy Mátyás volt. Ebből a házasságból született Disznóssy Susanna ősanyám, akinek a férje ősapám a sipeki Balás György, András öccse lett.

Dr. Pálmány Béla történész a Szentivány kúriális község szabályrendeletéről írt tanulmányában az 1729-es taksa kivetésben szereplők neveit is közli, így.

Armalisták: Szilassy János özvegye (Rákóczi Mária), Balás György (Disznóssy Susanna), Balás Gergely (felesége Siraky Katalin).

Szabadosok (felszabadított jobbágyok): Laurenczky János, Krajcsi György, Kiss György, Szaniszló Márton, Palotaszky Mátyás, Varga Mátyás, Hegedős János, Szabó György, Fagyoss György.

Az összeírás nem említi Szighedy Mártont és Rákóczi Örsébetet, de az ecsegi anyakönyv tanúsága szerint 1729-ben már itt született Örsébet nevű leányuk, akinek keresztszülei Varga Mátyás és Deák Mária.

Balás Gergely szintén sipeki nemes, aki felesége révén jutott birtokhoz.

Íme azok névsora, akik a 185 év alatt tönkrement földeket feltörték akik az első házakat építették, s benépesítették a falut!!! 1734-ben szabályrendeletet alkottak, s a kúriális község évente választott hadnagyot és tizedest. Lassan előkerültek a többi Kothon örökösök is, a Csernus, a Siraky, a további Aranyi családok, és a falu ismét a környék központja lett. Újra felépítették a templomot, az evangélikus családok az imaházukat...

X X X

Nekem nincsenek emlékeim, csak annyi amit áldott emlékü Szabó plébános úrtól kaptam. 1986-ban még láthattam a Historia Domus első négy oldalát, s naphosszat böngészhettem a régi anyakönyveket, s megkínált szükös kis ebédjéből...

Ugyanis az én őseim pontosan 100 esztendeig laktak Szentiványon ... Balás György az újjáépítő és Balás Károly az ükunoka, pont 100 évre egymástól, mert Károly feleségével Skolnikovics Máriával 1828-ban Versegre költözött, itt már nem lévén elég a földterület a megélhetéshez ...

Ha valaki tud valamit a Skolnikovics családról, kérem keressen meg!!!

2008. decemberében

sipeki Balás Kristóf